

Današnji čitalac teško se može odupreti utisku da Tokvil, ustvari, izlaže san o svojevrsnom političkom sinkretizmu nekog budućeg društva, u kome će nedostaci demokratije biti nadoknađeni kritičkom recepcijom aristokratije i, obrnuto, u kome će očigledne slabosti aristokratije biti nadoknađene prednostima demokratije.

Ukrštanje formi ova dva sistema prisutno je i u nekim kasnijim teorijama. Tako je Maks Veber uočio da su parlament, umesto da budu stecišta razboritosti, usled širenja biračkog prava i stranačkih ambicija, postali stecišta »plebiscitarnih diktatora« i onih koji nose »odijum deklasiranosti«. Zato on smatra da su partije preuzele ulogu kompetitivnih elita, uz sve slabosti koje proističu iz činjenice da i njima rukovode ličnosti koje su zainteresovane pre svega za rukovođenje i koje će, zanemarujući uverenja, pitati samo za ono što donosi glasove.²¹ S druge strane, Mihels iznosi da u modernom partijskom životu aristokratija rado nastupa u demokratskom obliku, da je sadržaj demokratije

Tokvil je primetio da su Amerikanci od engleske aristokratije preuzeli interes za lična prava i ljubav prema lokalnim slobodama. Primetio je da će aristokratski narod uvek biti sklon da postavi neke posredne veze između Boga i čoveka i da se kod tog naroda pojavila ideja o sekundarnim vlastima, postavljenim između suverena i podanika.²⁶

Nаша današnja iskustva govore da su Regioni agensi **susreta** i da otvaraju put za povratak vrednostima. Slepí savezi bratstva u krvi niti su istiniti (istorijski i biološki) niti mogu očuvati mir. Oni snižavaju kulturni nivo na najprimitivnije oblike identifikacije, podstiču nepoverenje i ksenofobiju, u svakodnevnu komunikaciju uvode kategoriju neprijatelja, a nomološke sadržaje proglašavaju ontološkim. Umesto epohe jednakosti, neograničenog tehničkog progressa i »religije rasta«, moguće je da zaista nastupa epoha sporih koraka, čuvanja preostalih zaliha prirode, selektivnosti i nejednakosti zasnovane ne samo na umeću, talentu

19) F. Neumann, op.cit. p. 190-191.

20) David Held, Models of Democracy, I, 3 (prev. »Modeli demokratije«, Zagreb, 1990, p.100-101).

21) Max Weber, Politics as a Vocation (prev. »Politika kao poziv« u zb. »Kritika kolektivizma«, Beograd, 1988, p.79-85).

22) Robert Michels, Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie, Einleitung, I (prev. »Sociologija partija u suvremenoj demokratiji«, Zagreb, 1990, p.10, 318).

JESEN BEZ SREDIŠTA

Boško Tomašević

»BELA MITOLOGIJA«

Moram produžiti bdenje — to sećanje na metaforu — koje, između dva sunca, nema. Tiho bruji rasejavanje večeri u jeseni bez središta. Tamna ekonomija cveća zatvara ribnjak srca. Zelenkasto se glása neskrivenost koprivne vode. Prazno mesto svetlosti. Govor pesništva opisuje ovu metaforu koja se premešta i razilazi na prikupljajućoj raznovrsnosti dvaju krila u čistom sjaju vina. Trebalo je zaboraviti Trakla do jednostavno savršenog bola preko belog jezera na suverenost protokola čitanja.

KRUŽNA KNJIGA

Na brežuljak stranice jesen je spustila svoje srne. Gore, na severu umorne senke traže konačište Losa pastira. Na jugu čutljive kolibe uveče čitaju Amen dažda. Na istoku svetli. Unutar sfairoso stoje sva pismena, svi rečnici svih rečnika da bi mogli otpočiniti samotnici jezika i prepoviti pesak knjige po njenoj rascvaloj kružnici u snežnom spokojstvu duše.

LOŠA BESKONAČNOST

»Stižem k svojem središtu svojoj algebri i svojoj odgonetki, svojem ogledalu«.

(H.L. Borhes: »Pohvala sjene«)

Ako ne možeš da pronađeš apsidni krug zbirne metafore vremena, umri u tom fragmentu logosa na kojem si. Njegova buduća prašina prepokriće Božje liče i u njemu ponovo pronaći ishodišnu svetlost ishodišne svetlosti. Biće to knjiga o gubitku čije ćeš stranice ispisivati rečima čiji smisao će se slagati uvek s onim prvotnim učešćem sveg smisla: da celina i središte ne postoje i da je numerička količina metafore u odnosu na jezik nespoznatljiva.

NERAZLIKOVANJE

Kako logos moj ustrajava u svojoj svetlosti ako ne traje kazano? Postoji reč—no prepočivanje bića pod tavnim ogledalom pešćanika — i to je isto. Sledi — na kojem jeziku? pesma sa svojim algebarskim sudom protiv nužnosti.

KRAJ BROJA

Govorim o svetom. Ono ne broji. Kao izdanak u prozoru jasan je spokoj kružnog logosa u ruhu mog dečaka Isusa. Nikada nisam stvorio poreklo i nikada zašao u neporeklo. Ono me je brojalo i ja sam bio jedan. To već rekoh.

PRIČUVANO ČUTANJE

Mora se u mnogosporenoj Nuždi sumnje raskriliti Određeno svetlosti i njegov prolazak kroz mathesis krsta na vodi; krsta bez sna i čavli.

Jer ništa nije ono radi čega kruži izlazak i zalazak mišljenja u sumnji. Potrebno je hiljade i hiljade godina osporavanja neizvesnosti »koja je metafizika« -da prislan dodir voštanog lista i voštane pločice« postane blesak i iščeznuće pisanja. Potrebno je biti Borges koji proriče Borgesa na persijskom i hetitskom jeziku poslednjeg Obećanja. Potom ćemo opevati bitak.

prožet aristokratskim supstancama i da je formiranje oligarhija organska pojava.²³ I Berdajev je govorio da su aristokratije zasnovane na ontološkom, organskom i kvalitativnom principu, da su svoje obrasce pozajmle buržoaziji, kapitalu i proletarijatu i da sadrže jedinu utopiju dostojnu čoveka.²³

Činjenica da se život država — nacija uglavnom poklapa sa istorijom modernih demokratija i da je demokratija uglavnom gubula bitke u prvim sudarima sa nacionalnim apsolutizmom, pokazuje da je Tokvil u mnogome bio u pravu. Potpuno je tačna njegova ocena da su, u srazmeri sa jednakošću i neznanjem, u demokratskim državama sve veći i koncentracija vlasti i potčinjavanje pojedinaca.²⁴ Niče je kasnije demokratskom pokretu pripisao »srozavanje čoveka na srednju meru i unižavanje njegovih vrednosti«.²⁵

Na pitanje da li je moderni koncept kontinentalne federacije, zasnovane na savezu Regiona, u osnovi proizvod aristokratskog nasleđa, teško je izbeći potvrđan odgovor.

i znanju, nego na supremaciji onih koji su se potvrdili osećajem odgovornosti.

Suverenitet je prestao da bude »bitak — za — sebe« države i pravo slobode i najviše časti naroda te države, kako ga je definisao Hegel.²⁷ Potreba za akcijom globalnog spasa, opasnost od apokaliptične kauzalnosti svake agresije i porast zainteresovanosti za odgovornost drugih, nužno razaraju dogmu suvereniteta i svemoć mnoštva autarhičnih i centralizovanih vlasti. Moguće je da nas sve ovo vuče ka demokratijama aristokratskog tipa. Ka demokratijama koje će u parlamentarni život, uz klasičke predstavnike, nezavisno od propagande i hirova opšteg biračkog tela uvesti intelektualne elite, rehabilitovati građanina kao subjekta polisa i ponovo proširiti duh težnje ka idelanom, duh prosvetećenosti i saveza Regiona, koji bi, ma koliko to iz perspektive današnjeg nacionalnog egoizma delovalo utopijski, razvijali, pored vlastitih sposobnosti, i vitešku nesebičnost u razmeni kultura i u spremnosti na ustupke.

23) Nikolaj Berdajev, Filozofija nejednakosti, Beograd, 1990, p.103-105.

24) Tokvil, ibidem, p.621.

25) Friedrich Nietzsche, Jenseits von Gut und Böse, 203 (prev. »S one strane dobra i zla«, Beograd, 1980, p.117).

26) Tokvil, ibidem, p. 620, 432, 613.

27) G.W.F. Hegel, Grundlinien der Philosophie des Rechts, par. 321, 322 (prev. »Osnovne crte filozofije prava«, Sarajevo, 1964.p.)